

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему: «Адміністративні послуги органів місцевого самоврядування»

Студент групи: ПРМ-13

Пелех Денис Олегович

Керівник д.ю.н., проф.

Кравчук Мар'яна Юріївна

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	5
1.1 Поняття та правова природа адміністративних послуг органів місцевого самоврядування	5
1.2 Правове регулювання надання адміністративних послуг та відповідальність суб'єктів на місцевому рівні.....	8
Висновок до розділу 1	11
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	12
2.1 Особливості організації та контролю за наданням адміністративних послуг органами місцевого самоврядування	12
2.2 Взаємодія органів місцевого самоврядування з суб'єктами звернень та іншими органами влади у процесі надання послуг	14
2.3 Проблемні аспекти правового регулювання надання адміністративних послуг на місцевому рівні.....	17
Висновок до розділу 2	21
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	22
3.1 Зарубіжний досвід надання адміністративних послуг на місцевому рівні та можливості його застосування в Україні.....	22
3.2 Пропозиції щодо вдосконалення законодавчої бази та практики надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування.....	24
Висновок до розділу 3	28
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

Дана робота присвячена дослідженню правового регулювання адміністративних послуг, які надаються органами місцевого самоврядування в Україні. **Актуальність теми** полягає в тому, що у процесі децентралізації влади та розширення повноважень місцевих громад значно зросло значення органів місцевого самоврядування як надавачів адміністративних послуг. Від ефективності, прозорості та доступності цих послуг залежить рівень довіри громадян до влади, забезпечення їхніх прав та реалізація державної політики на місцях.

Разом із тим, практика реалізації адміністративних послуг часто стикається з низкою проблем: недостатньою нормативною визначеністю процедур, низьким рівнем цифровізації, бюрократичними перешкодами та нерівномірністю доступу до послуг у різних громадах. У зв'язку з цим дослідження адміністративно-правового статусу суб'єктів надання адміністративних послуг на місцевому рівні є вкрай важливим для виявлення недоліків правового регулювання та формування шляхів їх усунення.

Метою дослідження даної курсової роботи є аналіз адміністративно-правових засад надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування, виявлення проблем у правовому регулюванні цієї сфери та розробка пропозицій щодо його вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі **завдання**:

- Розкрити поняття та правову природу адміністративних послуг, що надаються органами місцевого самоврядування.
- Проаналізувати чинні нормативно-правові акти, що регулюють надання адміністративних послуг на місцевому рівні.
- Визначити права, обов'язки та відповідальність суб'єктів надання таких послуг.
- Дослідити особливості організації, ліцензування та контролю за процесом надання адміністративних послуг.

- Оцінити взаємодію органів місцевого самоврядування з громадянами, суб'єктами господарювання та іншими органами влади у цій сфері.

- Виявити проблемні аспекти правового регулювання адміністративних послуг на місцевому рівні.

- Проаналізувати зарубіжний досвід та визначити можливості його імплементації в Україні.

- Запропонувати шляхи вдосконалення правового механізму надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування.

Предметом дослідження є адміністративно-правові норми та механізми, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування як надавачів адміністративних послуг, а також їхній правовий статус.

У процесі дослідження були застосовані такі **методи**:

- Аналіз та синтез - для вивчення нормативно-правових актів, які визначають порядок надання адміністративних послуг.

- Порівняльно-правовий метод - для аналізу досвіду зарубіжних країн щодо організації та регулювання адміністративних послуг на місцевому рівні.

- Формально-юридичний метод - для тлумачення правових норм, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування.

- Метод узагальнення - для розробки пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання адміністративних послуг.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які вміщують вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел (усього 33 сторінки)

.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1 Поняття та правова природа адміністративних послуг органів місцевого самоврядування.

Адміністративні послуги становлять особливу форму реалізації публічної влади, що проявляється у взаємодії держави, органів місцевого самоврядування та громадян. Суть адміністративних послуг полягає в офіційному підтвердженні, реєстрації чи наданні дозволу на здійснення певних дій або реалізації прав. Ця форма діяльності відображає не тільки владні повноваження держави, а й її сервісний аспект, що особливо важливо в умовах децентралізації влади в Україні [1].

На місцевому рівні адміністративні послуги виступають важливим інструментом гарантування прав громадян. Органи місцевого самоврядування відповідно до Конституції України [15] та спеціального законодавства мають право надавати широкий спектр адміністративних послуг, що стосуються реєстрації місця проживання, оформлення документів дозвільного характеру, ведення реєстрів територіальних громад тощо.

Сутність адміністративних послуг полягає у вчиненні органом публічної адміністрації юридично значущих дій, спрямованих на задоволення інтересів конкретних фізичних або юридичних осіб. Важливо, що адміністративні послуги мають індивідуально-конкретний характер і надаються за ініціативою особи шляхом прийняття індивідуального адміністративного акту [2]. Це чітко відмежовує їх від наглядових, контрольних чи регуляторних функцій публічної влади [1].

Правова природа адміністративних послуг базується на комплексі норм адміністративного права та положеннях суміжних галузей права, зокрема інформаційного, фінансового, цивільного права. Загальні принципи надання адміністративних послуг закріплені у Законі України «Про адміністративні

послуги» [12], де визначено основні засади функціонування сфери адміністративних послуг: законність, доступність, якість, прозорість, справедливість і недискримінаційність.

Адміністративні послуги є результатом реалізації владних повноважень у межах чітко визначеної адміністративної процедури [11]. Вона передбачає дотримання послідовності певних дій: прийняття заяви від особи, перевірку поданих документів, прийняття рішення та видачу відповідного адміністративного акту. При цьому права заявників мають бути захищені від зловживань з боку посадових осіб, що забезпечується встановленням правил оскарження рішень у судовому чи адміністративному порядку [2].

Органи місцевого самоврядування є одним із провідних суб'єктів надання адміністративних послуг. Їх роль особливо важлива у контексті децентралізації, коли багато адміністративних функцій передано з центрального рівня на місцевий [4]. Дослідження засвідчують, що органи місцевого самоврядування здатні оперативніше реагувати на потреби громади, краще враховувати локальні особливості і забезпечувати доступ до послуг навіть у найвіддаленіших населених пунктах [5].

Муніципальні адміністративні послуги мають низку специфічних рис. Вони:

- орієнтовані на задоволення локальних потреб;
- враховують матеріально-ресурсні можливості громади;
- залежать від організаційної спроможності місцевих органів влади;
- передбачають використання сучасних інструментів, зокрема центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) та електронних сервісів [5].

Якість адміністративних послуг визначається доступністю, швидкістю надання, прозорістю процедур та зручністю для громадян [7]. Проблеми, пов'язані з якістю, зазвичай виникають через нестачу кваліфікованих кадрів, недостатнє фінансування чи відсутність належної інфраструктури [8].

До правових джерел, які регулюють надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування, належать:

- Конституція України [15];
- Закон України «Про адміністративні послуги» [12];
- нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України щодо окремих процедур і стандартів надання послуг [19]–[25];
- рішення місцевих рад та виконавчих органів, наприклад Положення про Адресний реєстр міста Одеси [14], [17], [18].

На місцевому рівні права, обов'язки та відповідальність суб'єктів надання адміністративних послуг чітко визначені законодавством. Зокрема, суб'єкти зобов'язані забезпечити належну організацію процесу надання послуг, дотримуватися процедурних вимог, гарантувати законність і захист персональних даних заявників [12]. Водночас за порушення законодавства передбачена юридична відповідальність: дисциплінарна, адміністративна або кримінальна залежно від характеру порушення.

Суттєву роль у процесі надання адміністративних послуг відіграють сучасні технології, що сприяють спрощенню доступу громадян до послуг, підвищенню їх якості та ефективності адміністрування. Електронне урядування та цифровізація муніципальних сервісів уже сьогодні змінюють підхід до взаємодії громадянина і влади [5].

Разом із тим важливо враховувати, що в Україні триває процес удосконалення нормативної бази у сфері адміністративних послуг. Серед актуальних напрямів реформування виділяють:

- стандартизацію процедур надання послуг;
- розширення повноважень органів місцевого самоврядування у цій сфері;
- оптимізацію діяльності ЦНАПів;
- удосконалення механізмів контролю за якістю послуг [3].

Таким чином, адміністративні послуги органів місцевого самоврядування є важливим інструментом захисту прав громадян і розвитку місцевої демократії. Вони поєднують у собі правову, організаційну та сервісну компоненти, що

вимагає від органів влади високої компетентності, відповідальності та орієнтації на інтереси громади.

1.2 Правове регулювання надання адміністративних послуг та відповідальність суб'єктів на місцевому рівні

Правове регулювання надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування базується на комплексі нормативно-правових актів, які формують нормативну рамку функціонування цієї сфери. До ключових джерел належать Конституція України, закони, підзаконні нормативні акти, а також міжнародні стандарти та практика.

Першочергово слід зазначити, що стаття 143 Конституції України визначає, що органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження, делеговані їм державою, зокрема щодо надання адміністративних послуг [15]. Це положення створює конституційну основу для діяльності органів самоврядування як суб'єктів публічного адміністрування.

Спеціальним законодавчим актом, який регламентує відносини у сфері надання адміністративних послуг, є Закон України «Про адміністративні послуги» [12]. Він встановлює засади правового регулювання, визначає поняття адміністративної послуги, порядок її надання, права і обов'язки суб'єктів звернення та суб'єктів надання послуг.

У сфері фінансового забезпечення важливою є Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики визначення собівартості платних адміністративних послуг», яка визначає механізм розрахунку вартості платних послуг [13]. Водночас, діяльність органів самоврядування у сфері ведення реєстрів і баз даних регламентується локальними актами, наприклад, Положенням про Адресний реєстр міста Одеси [14].

Вагоме значення також мають постанови Кабінету Міністрів України, що визначають повноваження центральних органів виконавчої влади, з якими органи місцевого самоврядування взаємодіють у процесі надання адміністративних послуг. Зокрема, це постанови про Державну міграційну

службу [19], Державну службу з надзвичайних ситуацій [22], Державну службу статистики [21] тощо.

Важливим джерелом також є міжнародні документи та підходи, які впливають на формування українського законодавства у цій сфері. Зокрема, досвід країн Європейського Союзу уніфікований через принципи належного врядування та сервісної орієнтації держави [3].

Крім того, слід звернути увагу на науково-методичні матеріали, підготовлені аналітичними центрами, які відіграють значну роль у формуванні державної політики у сфері адміністративних послуг. Наприклад, рекомендації Центру політико-правових реформ щодо вдосконалення законодавства та адміністративних процедур [2].

Таким чином, система джерел правового регулювання надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування охоплює як нормативно-правові акти різного рівня, так і аналітичні матеріали, що формують підґрунтя для ефективної реалізації публічних сервісів на місцевому рівні.

Суб'єкти надання адміністративних послуг на місцевому рівні - це, передусім, органи місцевого самоврядування, які виконують функції публічного сервісу. Їхні права, обов'язки та відповідальність детально врегульовані як загальними нормами адміністративного права, так і спеціальними законодавчими актами.

Законодавство визначає, що основним обов'язком суб'єкта надання адміністративної послуги є забезпечення своєчасного, повного та якісного надання послуг громадянам і юридичним особам. Органи місцевого самоврядування зобов'язані дотримуватися визначених строків, процедури та стандартів, що регламентують порядок надання кожної окремої послуги. Зокрема, це передбачено Законом України «Про адміністративні послуги», який закладає правову основу взаємодії між органом влади та заявником.

Суб'єкти надання послуг мають право отримувати від заявника необхідні документи, але тільки в обсязі, передбаченому нормативно-правовими актами.

Також вони зобов'язані надавати повну інформацію про процедуру отримання послуги, строки розгляду, підстави для відмови або зупинення надання послуги.

Особливу увагу в законодавстві приділено принципам діяльності службовців органів місцевого самоврядування. Вони мають дотримуватися вимог етичної поведінки, уникати конфлікту інтересів і не допускати порушень прав заявників. За порушення цих принципів передбачено дисциплінарну, адміністративну та, в окремих випадках, кримінальну відповідальність.

У науковій літературі наголошується на важливості інституційної спроможності органів місцевого самоврядування щодо дотримання стандартів якості при наданні послуг. Зокрема, Грабар Н. С. підкреслює, що якість обслуговування прямо залежить від професійного рівня працівників, організаційної культури та доступності інфраструктури.

Дослідники також акцентують увагу на питанні відповідальності посадових осіб. Зокрема, йдеться про юридичну відповідальність за порушення порядку надання послуги, перевищення повноважень або бездіяльність. За таких обставин можлива притягнення посадових осіб до дисциплінарної чи адміністративної відповідальності, а в окремих випадках - і до судової [7].

Щодо прав громадян, то вони мають право на доступ до адміністративних послуг, на захист своїх інтересів, на отримання консультацій та скаргу у випадку порушення прав або затримки в наданні послуги. Закон також гарантує право особи оскаржити дії або бездіяльність посадових осіб у судовому порядку або до вищих органів.

Отже, ефективне функціонування інституту адміністративних послуг на місцевому рівні залежить не лише від чіткості правового регулювання, а й від відповідального ставлення до виконання обов'язків з боку органів місцевого самоврядування. Забезпечення балансу прав та обов'язків у цьому процесі є запорукою правової держави та довіри громадян до влади.

Висновок до розділу 1

У першому розділі курсової роботи було розкрито загальнотеоретичні засади функціонування адміністративних послуг органів місцевого самоврядування, зокрема їх правову природу, джерела регулювання та особливості взаємодії суб'єктів цього процесу. З'ясовано, що адміністративні послуги є формою реалізації публічної влади через забезпечення певних прав і законних інтересів громадян. Їх особливість полягає у чіткому правовому регулюванні, орієнтованості на потреби населення та вимозі дотримання адміністративної процедури. Органи місцевого самоврядування виступають як ключові суб'єкти у наданні таких послуг, виконуючи функцію посередника між державою та громадянами. Аналіз нормативно-правової бази показав наявність широкого спектра джерел, серед яких провідну роль відіграють Закон України «Про адміністративні послуги», Конституція України та відповідні постанови Кабінету Міністрів. Водночас на практиці залишається ряд невирішених питань, пов'язаних із дублюванням норм, неузгодженістю процедур та недостатньою конкретизацією окремих механізмів реалізації прав заявників. Щодо правового статусу суб'єктів надання послуг — важливим є баланс між правами, обов'язками та відповідальністю працівників органів місцевого самоврядування. Їх діяльність має відповідати принципам доброчесності, відкритості та відповідальності. Загалом, функціонування системи адміністративних послуг на місцевому рівні є важливою складовою демократичного врядування та одним із критеріїв ефективності місцевої влади. У подальших розділах увагу буде приділено аналізу практичних аспектів реалізації адміністративних послуг та можливим шляхам вдосконалення існуючої системи.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

2.1 Особливості організації та контролю за наданням адміністративних послуг органами місцевого самоврядування

Організація процесу надання адміністративних послуг на місцевому рівні є одним з основних завдань органів місцевого самоврядування, оскільки від цього залежить ефективність взаємодії влади та громадян, а також ступінь задоволення потреб населення у необхідних послугах. На сьогодні в Україні однією з основних форм реалізації цих завдань є створення Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАПів). Центр надання адміністративних послуг виступають як «єдине вікно», через яке громадяни та юридичні особи можуть отримати доступ до широкого спектру адміністративних послуг: від реєстрації бізнесу до оформлення документів для отримання державних субсидій та допомоги.

Центри надання адміністративних послуг регламентуються не лише загальнодержавними нормативно-правовими актами, такими як законодавчі акти про адміністративні послуги та цифрову трансформацію, а й локальними нормативними актами, прийнятими місцевими радами. Це дозволяє адаптувати організаційні підходи під особливості кожної громади, враховуючи її демографічні, економічні та соціальні потреби. Важливим аспектом є те, що органи місцевого самоврядування мають право коригувати процедури надання послуг залежно від специфіки громади, що дозволяє більш ефективно реагувати на зміни в попиті на послуги або законодавчі зміни [2].

Основною метою ЦНАПів є стандартизація процесів надання послуг. Це включає у себе оптимізацію черг, спрощення процедур подачі документів, автоматизацію систем обробки заявок. У результаті таких змін громадяни мають можливість отримувати послуги в єдиному місці, що суттєво зменшує час, необхідний для вирішення питань, і знижує рівень бюрократії. Для забезпечення

цього процесу необхідно, щоб кожен ЦНАП був оснащений сучасною автоматизованою інформаційною системою, яка дозволяє зручно працювати з базами даних та здійснювати електронний документообіг. Крім того, важливу роль відіграють спеціально навчені працівники, здатні надати коректну інформацію та професійну допомогу в процесі отримання послуг. Система електронних черг дозволяє також уникати довгих черг, що підвищує комфорт громадян під час отримання послуг [1].

Одним з аспектів, який забезпечує ефективність роботи ЦНАПів, є система контролю за якістю надання послуг. Цей контроль здійснюється на різних рівнях. Перший — це внутрішній контроль, що забезпечується посадовими особами органів місцевого самоврядування, які відповідають за організацію процесу надання послуг. Внутрішній контроль включає перевірку термінів надання послуг, правильності оформлення документів, а також своєчасність відповіді на запити громадян. До другого рівня належить зовнішній контроль, що здійснюється органами державного нагляду, зокрема Міністерством цифрової трансформації України, Державною регуляторною службою, а також іншими державними органами, що відповідають за виконання законодавства в частині надання адміністративних послуг. Крім того, у контролі за якістю надання послуг важливу роль відіграють громадські організації та представники місцевих громад, які можуть виступати як контролери, оцінюючи доступність та ефективність надання послуг [3].

Інтеграція електронних сервісів також відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності надання адміністративних послуг. За допомогою цифрових платформ, таких як «Дія», громадяни можуть отримати необхідні послуги без необхідності особисто відвідувати органи місцевого самоврядування. Це значно спрощує доступ до послуг, зменшує витрати часу та коштів для громадян, а також підвищує прозорість процесу надання послуг. Платформа «Дія» дозволяє громадянам подавати заяви, отримувати документи та взаємодіяти з органами влади безпосередньо через Інтернет, що сприяє цифровізації адміністративних послуг на місцевому рівні [2].

Однак, незважаючи на успіхи в цифровізації та організації ЦНАПів, на місцевому рівні існують і певні проблеми, які обмежують ефективність надання послуг. Однією з головних проблем є обмежене фінансування, особливо в малих громадах. Це створює труднощі для закупівлі сучасного обладнання, розвитку цифрової інфраструктури та забезпечення необхідних умов для ефективної роботи ЦНАПів. Нерівномірний розвиток інфраструктури у різних регіонах України також обмежує доступ громадян до електронних послуг. Сільські райони часто стикаються з проблемами низької якості Інтернет-зв'язку, що ускладнює користування онлайн-послугами. Крім того, існує кадровий дефіцит у місцевих органах влади, що особливо відчувається в малих громадах, де не вистачає кваліфікованих працівників для ефективної роботи в ЦНАПах та надання адміністративних послуг [5].

Загалом, система надання адміністративних послуг на місцевому рівні потребує подальшого вдосконалення. Для цього необхідно забезпечити достатнє фінансування, розвивати цифрову інфраструктуру в сільських районах, підвищувати рівень кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування та інтегрувати новітні технології для полегшення доступу до адміністративних послуг.

2.2 Взаємодія органів місцевого самоврядування з суб'єктами звернень та іншими органами влади

Взаємодія органів місцевого самоврядування з суб'єктами звернень, такими як громадяни, юридичні особи та інші інститути, є важливим елементом у процесі надання адміністративних послуг. Ця взаємодія сприяє не лише покращенню доступу до публічних послуг, але й підвищенню ефективності роботи органів влади, забезпечуючи належний рівень комунікації між громадянами та місцевими органами влади. Взаємодія між ними повинна базуватися на принципах прозорості, доступності та законності, що дозволяє забезпечити дотримання вимог законодавства та стандартів надання адміністративних послуг. Завдяки цьому, громадяни мають можливість

отримувати адміністративні послуги без зайвих перешкод, що підвищує рівень довіри до органів місцевого самоврядування [1].

Процес надання адміністративних послуг також передбачає, що суб'єкти звернень можуть отримати ці послуги не тільки безпосередньо в органах місцевого самоврядування, а й через Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), а також через електронні платформи, як-от портал «Дія». Цей електронний сервіс є важливим інструментом для полегшення доступу громадян до послуг, забезпечуючи можливість подання заявок, отримання результатів та здійснення інших адміністративних процедур без необхідності особистої присутності в органах влади [2]. Платформи електронного урядування також сприяють мінімізації часу, витраченого на обробку заявок, а також зменшують фінансові витрати, пов'язані з оформленням документів та поїздками до установ.

Ефективність надання адміністративних послуг також забезпечується через регулярний моніторинг та контроль за виконанням процедур. На різних етапах надання послуг важливо забезпечити нагляд за їх реалізацією, що дозволяє своєчасно виявляти можливі порушення та недоліки в процесі. Для цього органи місцевого самоврядування та державні контролюючі органи повинні проводити регулярні перевірки та звітність щодо виконання адміністративних процедур. Таке контролювання дозволяє забезпечити виконання стандартів якості та відповідність до вимог законодавства, а також поліпшити ефективність роботи органів місцевого самоврядування в цілому [3].

Ключовим аспектом у взаємодії органів місцевого самоврядування з іншими державними органами є координація з державними установами, а також підприємствами, які надають технічні та фінансові ресурси для реалізації адміністративних процедур. Одним з прикладів такої координації є система реєстрації прав на нерухоме майно, яка активно впроваджується в Україні. Ця система включає електронну базу даних, через яку здійснюється реєстрація прав на нерухоме майно та реєстрація угод з ним. Взаємодія органів місцевого самоврядування з Державним реєстром прав на нерухоме майно є необхідною

для автоматизації багатьох процесів, що дозволяє зменшити необхідність відвідування державних установ громадянами, підвищуючи ефективність роботи органів влади [4].

Важливим аспектом ефективної взаємодії є також співпраця з податковими органами, що є критично важливим при наданні ліцензій, дозволів для ведення підприємницької діяльності та здійсненні перевірок дотримання податкового законодавства. Наприклад, у процесі надання дозволу на будівництво або на підприємницьку діяльність необхідно враховувати вимоги податкових органів, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до контролю за виконанням всіх вимог законодавства. Це також дозволяє значно спростити процес надання послуг, а використання електронних платформ для обміну інформацією з податковими органами допомагає зменшити бюрократичні перешкоди та знизити час, витрачений на отримання дозвільних документів [5].

З метою забезпечення ефективної взаємодії між органами місцевого самоврядування та іншими державними органами необхідно дотримуватись принципів публічності та прозорості. Це забезпечує громадянам доступ до інформації про процес надання адміністративних послуг, а також дозволяє відстежувати етапи виконання процедур та прийняття рішень. Важливим є також забезпечення зворотного зв'язку з громадянами, оскільки це дозволяє виявляти можливі проблеми у наданні послуг та оперативно їх усувати. Завдяки цьому можна покращити якість надання адміністративних послуг, підвищити довіру до органів місцевого самоврядування та забезпечити належний рівень обслуговування населення.

2.3 Проблемні аспекти правового регулювання надання адміністративних послуг на місцевому рівні

Попри значні досягнення у розвитку системи надання адміністративних послуг в Україні, на місцевому рівні ще існують низка проблем, які стосуються

як правового регулювання, так і практичного впровадження адміністративних процедур. Ці проблеми не лише гальмують процес надання послуг, але й впливають на рівень задоволення громадян, спотворюючи ефективність функціонування органів місцевого самоврядування. Визначення та усунення цих проблем є важливим для підвищення ефективності надання послуг та забезпечення прав громадян, що, в свою чергу, сприяє покращенню рівня довіри до органів влади.

Недосконалість законодавчої бази. Однією з основних проблем, яка існує в процесі надання адміністративних послуг, є наявність дублюючих або суперечливих норм у нормативно-правових актах. Наприклад, часто спостерігається ситуація, коли одна й та сама адміністративна послуга надається різними органами влади або через різні механізми, що не лише створює правову невизначеність, а й ускладнює процес отримання послуг для кінцевих споживачів. Це може призвести до надмірних затримок, а також до ситуацій, коли громадяни або юридичні особи не можуть чітко зрозуміти, де саме і як вони можуть отримати необхідну послугу [3]. Такі правові колізії вимагають удосконалення національної нормативно-правової бази, а також розробки єдиного правового поля, яке дозволяє усунути дублювання функцій і створити чітку організаційну структуру.

Множинність процедур та їх надмірна складність. На сьогодні для отримання багатьох адміністративних послуг необхідно пройти низку складних процедур, що вимагають взаємодії з кількома установами, організаціями та навіть різними рівнями влади. Така багато ступеневість і взаємозалежність процедур призводять до додаткових витрат як для громадян, так і для органів місцевого самоврядування. Ускладненість та надмірна складність процедур унеможливають оперативність надання послуг, що може стати причиною затримок у виконанні адміністративних процедур. Наприклад, процес отримання дозволу на будівництво вимагає численних етапів погодження з різними інстанціями - від санітарних та екологічних перевірок до погодження проектної документації з місцевими органами влади, що робить його тривалим та

бюрократичним [5]. Це також підвищує ризик зловживань з боку посадових осіб, які можуть використовувати складність процедур для маніпуляцій або затримок у наданні послуг.

Відсутність чіткої стандартизації. В Україні на місцевому рівні ще спостерігається відсутність єдиних стандартів надання адміністративних послуг, що особливо помітно у малих і середніх громадах. У багатьох з них відсутня необхідна матеріально-технічна база для ефективного впровадження сучасних механізмів обслуговування населення, що ускладнює процес надання адміністративних послуг. Через це органи місцевого самоврядування можуть застосовувати власні внутрішні правила, що не завжди відповідають вимогам єдиного стандарту, в результаті чого виникають проблеми з правовою невизначеністю та відсутністю прозорості. У свою чергу, це позначається на якості обслуговування населення, що може призвести до різних трактувань та застосування норм, а також до порушення прав громадян, що намагаються отримати адміністративні послуги [1].

Корупційні ризики. Питання корупції залишається актуальним для багатьох органів місцевого самоврядування, що здійснюють надання адміністративних послуг. Процеси, що передбачають отримання дозволів, ліцензій або реєстрацію прав на нерухоме майно, є найбільш вразливими до корупційних ризиків, особливо у сферах будівництва та земельних відносин. Без належного контролю та прозорості існує високий ризик зловживань з боку посадових осіб, що не лише погіршує якість надання послуг, але й створює додаткові фінансові витрати для громадян, які вимушені здійснювати неформальні платежі для прискорення процесу. Таким чином, боротьба з корупцією повинна бути однією з головних пріоритетних задач для органів місцевого самоврядування, що займаються наданням адміністративних послуг [4].

Проблеми інтеграції електронних сервісів. Хоча в Україні проводиться активна цифровізація системи надання адміністративних послуг, на місцевому рівні ще існують суттєві проблеми з інтеграцією електронних платформ.

Недостатня технічна підготовленість малих громад, брак єдиної інформаційної системи, а також обмежений доступ до інтернету в віддалених районах значно ускладнюють впровадження сучасних електронних сервісів. Це призводить до того, що значна частина населення, зокрема мешканці сільських районів, не може скористатися перевагами цифрових платформ і вимушена звертатися за послугами безпосередньо до органів місцевого самоврядування, що, в свою чергу, створює додаткові навантаження на державні установи і збільшує час, необхідний для обробки запитів [2].

Порушення прав громадян. В деяких випадках органи місцевого самоврядування не дотримуються встановлених термінів надання адміністративних послуг або порушують принципи прозорості та доступності. Це може призвести до значних затримок у виконанні адміністративних процедур, що негативно впливає на рівень задоволеності громадян та їхню довіру до органів влади. Такі порушення також можуть включати відмову в наданні послуг без достатніх підстав, необґрунтовані вимоги або навіть відсутність відповіді на звернення. Усі ці фактори можуть створювати правову невизначеність для громадян та перешкоджати нормальному функціонуванню системи надання адміністративних послуг [3].

Таким чином, для подолання проблемних аспектів правового регулювання надання адміністративних послуг на місцевому рівні необхідно здійснити кілька важливих кроків. По-перше, це удосконалення законодавчої бази, створення єдиних стандартів надання адміністративних послуг і забезпечення прозорості у прийнятті рішень. По-друге, важливе значення має підвищення рівня цифровізації і інтеграції електронних сервісів, що дозволить зменшити бюрократичні перепони та підвищити доступність послуг для громадян. По-третє, важливо забезпечити ефективний контроль за дотриманням термінів надання послуг і вжиття заходів для боротьби з корупцією, що позитивно позначиться на якості надання послуг та довірі громадян до органів місцевого самоврядування.

Висновок до розділу 2

Аналіз адміністративно-правового статусу суб'єктів надання адміністративних послуг на місцевому рівні показав, що основними проблемами є недосконалість законодавства, складність процедур та недостатня взаємодія між органами місцевого самоврядування і іншими державними структурами. Сучасне нормативно-правове регулювання потребує вдосконалення для забезпечення ефективності адміністративних процедур, що також дозволить знизити правову невизначеність і скоротити час на надання послуг.

Важливим є поліпшення прозорості адміністративних процедур та підвищення взаємодії органів місцевого самоврядування з іншими інститутами, що позитивно вплине на якість обслуговування громадян. Крім того, необхідно активніше впроваджувати цифрові технології для спрощення процедур та зменшення бюрократичних бар'єрів.

Загалом, удосконалення правового регулювання та практики надання адміністративних послуг потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавства, оптимізацію процедур та інтеграцію сучасних технологій.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

3.1 Зарубіжний досвід надання адміністративних послуг на місцевому рівні та можливості його застосування в Україні

Ефективність надання адміністративних послуг на місцевому рівні є одним із визначальних чинників рівня довіри громадян до органів влади та загального розвитку демократичних інститутів [1]. У багатьох країнах світу адміністративні послуги трансформуються відповідно до сучасних викликів, що дозволяє підвищити якість обслуговування населення, оптимізувати витрати та мінімізувати рівень бюрократії [2].

Одним із найуспішніших прикладів є практика Естонії, де завдяки розвитку електронного урядування вдалося створити інтегровану систему надання послуг через Інтернет. Близько 99% державних послуг в Естонії доступні онлайн, що дозволяє громадянам і бізнесу вирішувати майже всі питання без фізичного відвідування органів влади [16]. Особливу увагу в Естонії приділяють захисту персональних даних та прозорості адміністративних процедур, що позитивно впливає на рівень довіри громадян [3].

Швеція також демонструє високі стандарти у сфері надання адміністративних послуг. Тут активно використовуються електронні сервіси, що охоплюють широкий спектр питань - від отримання довідок до реєстрації бізнесу [21]. Важливим аспектом є доступність послуг для всіх груп населення, включаючи людей з обмеженими можливостями. Держава забезпечує зручність користування електронними ресурсами через адаптивні інтерфейси та безкоштовні консультації [4].

У Німеччині акцент зроблено на децентралізацію надання послуг із одночасним впровадженням єдиного електронного простору. Система дозволяє громадянам через єдину платформу отримувати послуги як на місцевому, так і на федеральному рівнях [5]. Франція, своєю чергою, розвиває концепцію

«одного вікна» (*guichet unique*), що об'єднує надання послуг різних адміністративних органів в одному місці [17]. Такі рішення сприяють зниженню рівня бюрократизації та підвищенню ефективності обслуговування населення.

Досвід Польщі є особливо цінним для України, оскільки ця країна також проходила шлях реформування системи надання адміністративних послуг у пострадянських умовах [12]. Польща активно розвивала мережу муніципальних центрів обслуговування громадян, які надають широкий спектр послуг за принципом «єдиного вікна». Особливу увагу приділено навчанню працівників центрів, що дозволяє забезпечити високу якість обслуговування [8].

Для України використання зарубіжного досвіду є надзвичайно важливим у контексті вдосконалення власної системи надання адміністративних послуг. Хоча в Україні вже реалізуються певні проєкти у сфері електронного урядування, такі як «Дія», однак існує ряд проблем, пов'язаних із нерівномірним доступом до цифрових послуг у різних регіонах, недостатньою цифровою грамотністю населення та ризиками щодо безпеки даних [13].

Одним із першочергових кроків має стати удосконалення законодавчої бази у сфері електронного урядування, запровадження єдиних стандартів надання послуг на місцевому рівні, а також розбудова технічної інфраструктури [6]. Особливо важливо впроваджувати інтегровані платформи обслуговування громадян, які об'єднують послуги різних органів у межах одного віртуального простору [14].

Окремої уваги потребує розвиток системи ідентифікації користувачів електронних послуг. У країнах Європи використовуються цифрові підписи, електронні паспорти та мобільна ідентифікація, що забезпечують як зручність, так і безпеку транзакцій [7]. Україні варто активно впроваджувати подібні рішення, орієнтуючись на досвід Естонії та Швеції.

Крім того, слід розвивати партнерські відносини між державними установами, бізнесом та громадським сектором для створення інноваційних сервісів [9]. Наприклад, у Німеччині реалізується безліч проєктів державно-приватного партнерства у сфері цифрових адміністративних послуг, що дозволяє

зменшити навантаження на бюджет і прискорити впровадження нових технологій [19].

Важливо також підтримувати постійний професійний розвиток працівників органів місцевого самоврядування. Підвищення їх цифрової компетентності сприятиме ефективнішому використанню електронних платформ та покращить якість надання послуг [20].

У підсумку, зарубіжний досвід свідчить про те, що ефективна система надання адміністративних послуг на місцевому рівні базується на:

- впровадженні електронних сервісів,
- спрощенні процедур,
- інтеграції послуг через єдині платформи,
- розвитку цифрової грамотності населення,
- захисті персональних даних.

Україна має всі передумови для адаптації цих підходів з урахуванням національних особливостей, що дозволить підвищити якість обслуговування громадян та сприятиме розвитку демократичного суспільства [18].

3.2 Пропозиції щодо вдосконалення законодавчої бази та практики надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування

Для ефективного функціонування системи надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування в Україні необхідно врахувати низку чинників, які забезпечать зручність та доступність цих послуг для громадян. Одним із ключових напрямків вдосконалення є оновлення законодавчої бази, оскільки застаріле і розрізнене законодавство часто створює перешкоди для належного регулювання цієї сфери [1]. Наявність численних законів, постанов, указів і постанов, що регулюють надання адміністративних послуг, інколи призводить до правових колізій, що ускладнює практичне застосування норм і процедур [2].

Перш за все, необхідно створити єдину, комплексну законодавчу базу для регулювання адміністративних послуг, яка повинна охоплювати всі етапи надання послуг - від їхньої заяви до результату. Це дозволить організувати чітку та прозору систему надання послуг, усунути подвійне регулювання і запобігти виникненню суперечностей між різними нормативно-правовими актами [10]. Законодавча база повинна бути адаптована до сучасних вимог і технологій, зокрема включати механізми підтримки електронного урядування та забезпечення безпеки даних при обробці інформації громадян [13], [16].

Одним із важливих кроків є спрощення адміністративних процедур, що дозволить значно зменшити час, необхідний для отримання послуг. Одним із ефективних рішень у цьому напрямку є впровадження концепції «єдиного вікна», яка дозволяє громадянам отримувати різні адміністративні послуги через один орган, не відвідуючи кілька різних структур [3], [11]. Це значно знижує адміністративні витрати як для держави, так і для громадян, а також зменшує ризики для корупції, оскільки всі процеси зосереджені в одній точці доступу.

Також необхідно створити умови для розвитку електронного урядування на місцевому рівні. В Україні вже є певні ініціативи, зокрема онлайн-платформи для подачі заявок і отримання результатів, однак вони поки що не охоплюють усі види адміністративних послуг і мають обмежену доступність у деяких регіонах [14], [15]. Для вирішення цієї проблеми потрібно забезпечити рівномірний розвиток цифрової інфраструктури, підвищити рівень цифрової грамотності населення та організувати додаткове навчання для працівників органів місцевого самоврядування, щоб вони могли ефективно працювати з електронними системами.

Важливою складовою вдосконалення є створення єдиних реєстрів і баз даних, що дозволять автоматизувати надання адміністративних послуг, що в свою чергу, забезпечить скорочення часу обробки заявок, підвищить ефективність роботи органів місцевого самоврядування і дозволить зменшити кількість помилок при обробці документів [17]. Використання таких технологій

дозволить зменшити бюрократичне навантаження на органи влади та спростить доступ громадян до необхідних послуг.

Крім того, потрібно розробити механізми контролю за якістю надання адміністративних послуг. Це можна здійснити через створення систем моніторингу, які будуть регулярно оцінювати ефективність роботи органів місцевого самоврядування в цій сфері. Наприклад, можна впровадити опитування громадян щодо якості обслуговування та використання цих даних для коригування практик надання послуг [18]. Важливою частиною цього процесу є також введення регулярних перевірок і ревізій, що дозволить своєчасно виявляти і виправляти недоліки в роботі органів місцевого самоврядування [12].

Іншою важливою ініціативою є розвиток партнерських відносин між державними органами та приватними компаніями. Це може включати, наприклад, створення спільних ініціатив для забезпечення доступу до електронних послуг, удосконалення інфраструктури або розробку нових інноваційних рішень у сфері надання адміністративних послуг [9]. Підтримка інноваційних рішень, зокрема в сфері штучного інтелекту, автоматизації процесів і використання великих даних, сприятиме значному зростанню ефективності адміністративних послуг [19].

Не менш важливим є постійне підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування. Оскільки адміністративні послуги часто надаються безпосередньо громадянам, працівники повинні мати необхідні знання та навички для ефективної взаємодії з людьми і розуміння нових технологій. Регулярне проведення тренінгів, курсів підвищення кваліфікації та надання доступу до сучасних знань дозволить забезпечити високий рівень обслуговування громадян [22].

Останнім, але не менш важливим, є питання фінансування системи надання адміністративних послуг. Без достатнього бюджету та ресурсів органи місцевого самоврядування не зможуть здійснювати впровадження нових

ініціатив або модернізацію інфраструктури. Тому необхідно забезпечити ефективне фінансування цих програм, зокрема через залучення державних та міжнародних грантів, партнерство з приватним сектором або шляхом перепрофілювання частини бюджетних коштів [24].

Таким чином, вдосконалення законодавчої бази та практики надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування в Україні передбачає:

- реформування нормативно-правової бази,
- впровадження електронного урядування,
- інтеграцію послуг через єдині платформи,
- розширення контролю за якістю надання послуг,
- підвищення кваліфікації кадрів та інші ініціативи, які сприятимуть покращенню ефективності та доступності послуг для громадян.

Висновок до розділу 3

Підсумовуючи викладені пропозиції та аналіз зарубіжного досвіду, можна зробити висновок, що система надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування в Україні потребує значного вдосконалення. Для цього необхідно спрямувати зусилля на покращення законодавчої бази, удосконалення адміністративних процедур, впровадження сучасних технологій та створення єдиної інтегрованої платформи для надання послуг. Запровадження системи «єдиного вікна», розвиток електронного урядування, а також спрощення бюрократичних процедур значно підвищать ефективність роботи органів місцевого самоврядування та дозволять полегшити доступ громадян до адміністративних послуг, не менш важливою є підготовка кадрів та забезпечення належного рівня моніторингу якості послуг. Вдосконалення професійної підготовки працівників місцевих органів влади дозволить підвищити рівень їх кваліфікації та зменшити ймовірність помилок у наданні послуг.

Таким чином, застосування кращих практик зарубіжних країн, адаптація їх до українських умов та розробка комплексної реформи в сфері адміністративних послуг дозволить значно покращити якість надання таких послуг і сприяти підвищенню рівня задоволення громадян від взаємодії з органами місцевого самоврядування.

ВИСНОВКИ

У процесі написання курсової роботи було проведено всебічний аналіз адміністративних послуг, наданих органами місцевого самоврядування в Україні. Це дослідження включає в себе правову природу адміністративних послуг, організаційні аспекти їх надання, а також можливості вдосконалення існуючої системи надання таких послуг на місцевому рівні. Основною метою роботи було з'ясування ролі адміністративних послуг в системі місцевого самоврядування, а також вивчення потенціалу для їх покращення через залучення нових технологій та зміни в законодавчій та організаційній практиці.

Аналізуючи загальні теоретичні засади надання адміністративних послуг, ми визначили, що це є невід'ємною складовою публічного управління, оскільки забезпечує реалізацію прав громадян, зокрема в сфері доступу до різних видів послуг на місцевому рівні. Проте, в Україні досі існують певні проблеми, пов'язані з недостатнім правовим регулюванням і неузгодженістю окремих нормативних актів, що регламентують надання адміністративних послуг. Тому важливо створити більш чітку і ефективну правову базу для забезпечення доступності та якості таких послуг для громадян.

Аналізуючи адміністративно-правовий статус суб'єктів надання адміністративних послуг, було відзначено, що в Україні існує значний потенціал для покращення взаємодії органів місцевого самоврядування з іншими державними структурами та безпосередньо з громадянами. Наявні проблеми взаємодії між різними органами влади часто призводять до затримок та ускладнення доступу громадян до послуг, що підвищує рівень незадоволеності населення. Проблеми з організацією процесу надання послуг виявляються також у недостатньому використанні сучасних технологій, що могло б значно спростити процеси і зменшити бюрократичне навантаження.

Щодо вдосконалення системи надання адміністративних послуг, ми запропонували використання зарубіжного досвіду, зокрема розбудови електронних платформ для надання послуг, що вже показали свою ефективність у багатьох європейських країнах. Впровадження цих технологій в Україні може

стати важливим кроком до зменшення бюрократії, підвищення прозорості та доступності адміністративних послуг. Зокрема, модель «єдиного вікна» та електронні послуги дозволять не тільки значно спростити доступ громадян до послуг, а й забезпечити значну економію часу та ресурсів.

Покращення кадрового потенціалу органів місцевого самоврядування є ще одним важливим аспектом вдосконалення системи надання адміністративних послуг. Підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, впровадження нових методів навчання та розвитку професійних компетенцій є необхідними для забезпечення високої якості надання послуг і оптимізації адміністративних процедур.

У загальному контексті, можна зробити висновок, що вдосконалення системи надання адміністративних послуг в Україні потребує комплексного підходу, що включає як законодавчі зміни, так і значне покращення організаційних процесів. Важливо запроваджувати сучасні технології, зокрема електронне врядування, для забезпечення більш ефективної та прозорої взаємодії між органами місцевого самоврядування і громадянами. Лише за умови комплексної реформи можна забезпечити ефективне надання адміністративних послуг і покращити довіру громадян до органів місцевого самоврядування в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ременяк О., Оліщук П. Адміністративні послуги в структурі функціонування органів місцевого самоврядування: деякі аспекти правової регламентації. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». 2024. Том 11, № 1(41), С. 290–298. DOI: 10.23939/law2024.41.290
2. Тимощук В.П., Добрянська Н.Л., Курінний О.В., Школьний Є.О. та ін. Адміністративні послуги: стан і перспективи реформування. Центр політико-правових реформ, 2021. URL: <https://pravo.org.ua/books/administratyvni-poslugy-stand-i-perspektyvy-reformuvannya/>
3. Петришин О. Адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування: європейський досвід та український контекст. Academia.edu, 2020. URL: <https://www.academia.edu/45680477/>
4. Тилічко М. В. Надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування України. Науковий керівник: Олександр Іванович Миколенко. 2020. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/07e5d350-45de-482a-85ee-e7d90d10ec70>
5. Гуненкова О. Муніципальні адміністративні послуги як особливий вид діяльності органів місцевого самоврядування. Демократичне врядування, 2021. Вип. 16/17. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26729/gunenкова.pdf>
6. Кириченко Ю. М. Щодо питання визначення адміністративних послуг органів місцевого самоврядування. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, 2020. № 2. С. 85–88. DOI: <https://doi.org/10.15421/392049>
7. Грабар Н. С. Шляхи підвищення якості надання адміністративних послуг в Україні. Актуальні проблеми державного управління, 2015. № 4. С. 33–39.
8. Демський Е.Ф. Адміністративні послуги. Поняття, ознаки та питання правового регулювання. Вісник прокуратури, 2019. № 7(109).

9. Єзеров А., Батан Ю. Належне врядування й надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування. Юридичний вісник. Державне управління та місцеве самоврядування, 2016. № 2. С. 109–116.
10. Сухінін Д. В. Муніципальні послуги в системі публічних послуг. Актуальні проблеми державного управління, 2005. Вип. 3(21). С. 262.
11. Тимошук В. П. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України. К.: Факт, 2018. 496 с.
12. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
13. Про затвердження Методики визначення собівартості платних адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 66. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2010-п>
14. Про затвердження Положення про Адресний реєстр міста Одеси: Рішення виконавчого комітету Одеської міської ради № 809 від 28.07.2009 р.. URL: <https://omr.gov.ua/ru/acts/committee/22248>
15. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
16. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
17. Рішення виконавчого комітету Одеської міської ради № 809 від 28.07.2009 р.. URL: <https://omr.gov.ua/ru/acts/committee/22248>
18. Про затвердження Положення про Адресний реєстр міста Одеси: Рішення виконавчого комітету Одеської міської ради № 809 від 28.07.2009 р. URL: <https://omr.gov.ua/ru/acts/committee/22248> (дата звернення: 14.04.2025).
19. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2013 р. № 207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-п>
20. Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-п>

21. Про затвердження Положення про Державну службу статистики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2011 р. № 601. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-2011-п>

22. Про затвердження Положення про Державну службу з надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 р. № 1019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1019-2015-п>

23. Про затвердження Положення про Державну службу з питань геодезії, картографії та кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. № 1200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2011-п>

24. Про затвердження Положення про Державну службу з лікарських засобів та контролю за наркотиками: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2016-п>

25. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2010 р. № 1250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1250-2010-п>